

Sanja Škrgatić

DAROVNICA KNEZA NIKOLE IV. FRANKOPANA PAVLINSKOM REDU, 14. KOLOVOZA 1412.

KNEZ NIKOLA IV. FRANKOPAN

Knez Nikola IV. Frankopan bio je sin kneza Ivana V. kojeg je kralj Sigismund 1392. godine imenovao banom cijele Hrvatske¹ kao nagradu za spašavanje iz zatočeništva kraljice Marije i njene majke Elizabete. Stolovao je u Modrušu, a iste godine (1392.) kralj mu je potvrdio i sve dotadašnje privilegije za posjede Modruš i Vinodol. Nakon smrti (1393.) naslijedio ga je sin Nikola (Mikula) IV. koji postaje najmoćniji hrvatski velikaš svojega doba. Vladao je velikim posjedom u kojem su se nalazili: otok Krk, župe Vinodol, Modruš, Gacka i Drežnik te gradovi Senj s kotarom i Cetin s kotarom Klokočkim. Godine 1426. Knez Nikola postaje banom Hrvatske i Dalmacije,² a u jesen 1430., za vrijeme boravka u Rimu, papa Martin V. izdaje mu potvrdu o rodoslovnoj vezi s obitelji rimskih plemića "Frangepane" te je on prvi od krčkih knezova počeo upotrebljavati

¹ Do tada su hrvatske zemlje Hrvatska, Dalmacija i Slavonija imale svaka svoga bana

² Ban Slavonije je Herman Celjski

ovaj naziv. Od tada ova obitelj koristi novi grb u obliku štita s dva zlatna lava koji lome dva kruha.³ Kasnije izvedbe Frankopanskog grba redovito uključuju frankopansku zvijezdu.⁴

Knez Nikola IV. bio je vrlo pobožan, te je brinuo o gradnji i održavanju crkava i samostana na svom posjedu. O jednoj takvoj Nikolinoj donaciji svjedoči darovnica izdana u Modrušu 14. kolovoza 1412. godine.

DAROVNICA

Darovnica o utemeljenju crkveničkog pavlinskog samostana čuvala se u samostanskom arhivu. Po ukinuću pavlinskog reda⁵ ovaj i druge pavlinske arhive preuzima Kraljevska komora, a potom se sele više puta u Budimpeštu i natrag u Zagreb. Danas se preostali dio crkveničkog pavlinskog arhiva nalazi u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Među dokumentima čuva se latinski prijepis darovnice kneza Nikole IV., a iz iste ustanove dobili smo i njen prijevod na standardni hrvatski jezik⁶.

Isprava se sastoji od pet listova. Započinje napomenom da se radi o kopiji kopije, odnosno o prijepisu latinske transkripcije izvornog dokumenta. Prve dvije rečenice potječu od prvog prepisivača, koji je ujedno i preveo tekst na latinski jezik. On napominje da je izvorna isprava pisana glagoljicom na hrvatskom jeziku i da se nalazi u "arhivu Reda", dakle u arhivu crkveničkog samostana.

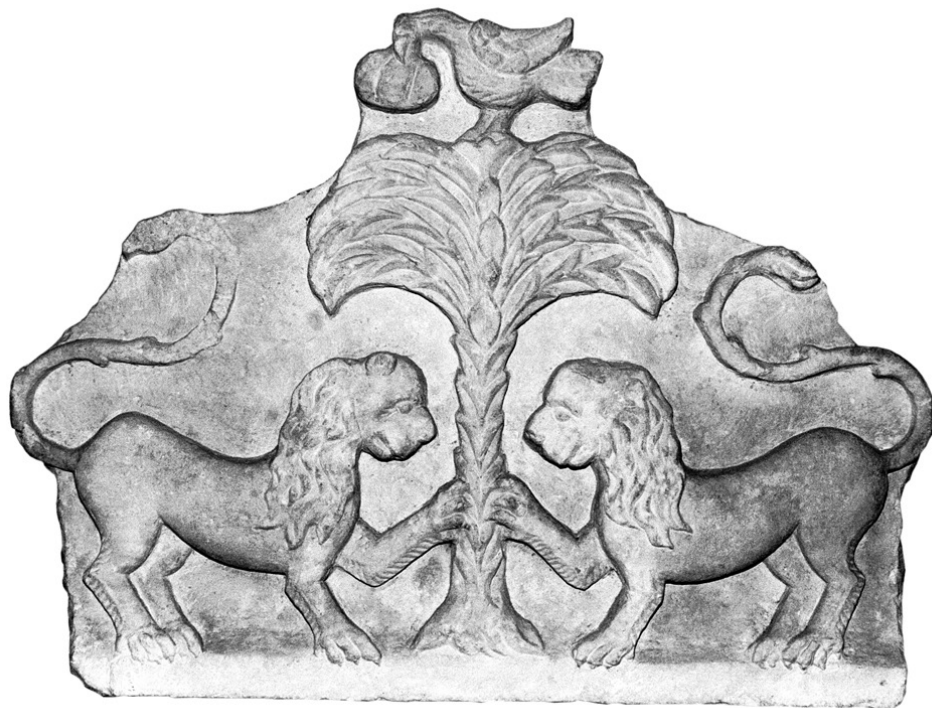
Sljedeća rečenica potječe od drugog prepisivača, koji je kasnije ponovno prepisao latinsku transkripciju, vjerojatno za potrebe samostana. On ističe da njegova kopija odgovara latinskoj transkripciji koja se u samostanskom arhivu čuva pod oznakom N. n. Zanimljivo je da drugi prepisivač navodi arhivsku oznaku latinske transkripcije, ali ne spominje oznaku izvorne isprave. Stoga možemo zaključiti da je u vrijeme kad je nastao ovaj dokument (kopija kopije) originalna isprava kneza Nikole već bila zagubljena ili uništena. Zato neki autori sumnjaju

³ Stari grb knezova krčkih bio je štit razdijeljen na bijelo i crveno polje, sa zlatnom zvijezdom u gornjem bijelom polju

⁴ Osmerokraku zvijezdu koriste prije 1430. premda se pojavljuje i nakon te godine (1491.g crkva sv. Jurja u Hreljinu), a pojavljuje se u varijanti s pet krakova (grb iz bivše crkve sv. Marije na Ospi u Novom Vinodolskom iz 1462. koji se danas nalazi na novljanskom kaštelu) ili sa šest krakova (ranorenesansni grb iz bivše crkve sv. Franje u Senju).

⁵ Car Josip II. je 7.2.1786. godine ukinuo sve pavlinske samostane na području Austro-Ugarske monarhije

⁶ Faksimil Darovnice izrađen je za Turističku zajednicu grada Crikvenice, a prijevod je uokviren i nalazi se u velikoj sali Gradske vijećnice u Crikvenici.

Pavlinski grb iz samostana u Crikvenici

u vjerodostojnost ovog dokumenta,⁷ smatrajući da se radi o krivotvorini. Ni prvi ni drugi prepisivač nisu datirali, potpisali niti ostavili bilo kakvu drugu bilješku koja bi potvrđivala vjerodostojnost. To im očito nije bio cilj, a niti je trebalo dokazivati vlasništvo nad samostanom. Razlog za prepisivanje bio je vrlo jednostavan: kad se papir istrošio i tinta počela blijediti, redovnici su bili prisiljeni prepisati dokument da bi sačuvali sadržaj.

Na različite prepisivače upućuje i izvjesna terminološka nedosljednost. Na samom početku teksta, u uvodnoj primjedbi prvog prepisivača, ime Nikole Frankopana pojavljuje se kao “Nicolas Frangepanis”. Nakon nekoliko redaka, u prijepisu izvorne Nikoline darovnice, kao “Nicolaus de Frangepanibus”, a na samom kraju kao “Nicolai de Frangepanibus”.

Nakon uvodnih napomena prepisivača slijedi tekst izvorne Nikoline darovnice, koja započinje uobičajenom rečenicom “U ime svetog i nedjeljivog Trojstva, Amen!” Nakon nabranjanja svojih titula i imanja, knez Nikola napominje da je dao izgraditi samostan pokraj stare crkve u Crikvenici te ga je dao na upravljanje

⁷ Emilij Laszowski, Gorski kotar i Vinodol

“časnim redovnicima reda pustinjaka svetog Pavla”. S gorčinom ističe loše stanje crkve Uznesenja svete Marije i “nemar onih koji se brinu o njoj” ali ne navodi o kome se radi, kako bi još više umanjio njihovu beznačajnost. Pavlinima postavlja kao jedini uvjet brigu o crkvi, te da u njoj mole za njega i njegove pretke i “za svekoliko Kršćanstvo”. O veličini i izgledu samostanske zgrade, a i same crkve nema ni riječi. Možemo samo nagađati da se radilo o prizemnom objektu, a iz kasnijih dokumenata znamo da su pavlini sami dograđivali samostansku zgradu i crkvu povezavši ih u cjelovit samostanski sklop.

Istim dokumentom knez Nikola je pavlinima osigurao “prinose i prihode” koji će im omogućiti “trajno uzdržavanje, ušćuvanje, stanovanje i popravak spomenute crkve i samostana”. To su razni lučki prihodi i maltarine, zatim selišta, vinogradi, pašnjaci, sjenokoše, šume, maslinici te “za bolju ispomoć dva naša podložnika Markovića”.

Za današnje čitatelje možda najvrjedniji i najznačajniji dijelovi Darovnice odnose se na stare toponime ovoga kraja. Njihov latinski oblik ponekad nas dovodi u nedoumicu, a poneki se nazivi i danas koriste. Stoga ćemo u nastavku navesti sve toponime ovog kraja koji su navedeni u Darovnici:

- Czriqvenicza⁸
- Jeszenova
- Chernin
- morska užina u narodu zvana Teszno
- Veliko Brdo koje narod zove Bóók
- Velika Dolina odnosno Polje, u narodu zvano Luka
- udolica u/na Križu (u narodu Drasicze na Krixu)
- Sidina (mjesto koje narod tako naziva)
- suhozid (u narodu Ogragie)
- Veliko Polje odnosno Dolina, u narodu Luka Vella
- Veliko Brdo, u narodu Velli Bóók
- drugo brdo, u narodu zvano Bóók za Dubrachin Potok, tj. iza rijeke Dubrachine
- Kuur (kako narod naziva to mjesto uz more)
- izvor žive vode (u narodu Uurutak)
- dolina u Kokusu
- stare ograde (u narodu Okozora)
- Szesztíl(o) (mjesto koje se u narodu tako zove po drvu)
- Kottor
- Veliko Polje ili Dolina, u narodu Luka Vela

⁸ Ovo je najstariji poznati pisani spomen Crikvenice te je zato datum sastavljanja Darovnice proglašen Danom Grada Crikvenice

- Bóók (u narodu naziv za brdo)
- Tupal(a) “gdje se nalaze naši lijepi hrastovi” od velike javne ceste do rijeke
- vinograd u mjestu koje narod naziva Pod Pechami
- selište pored mora zvano Szelcza, u našem Zagorju pored Liubnicha, kako u narodu nazivaju ta mjesta
- kaštel Dreveniah
- sjenokoša u polju pored rečene crkve svete Marije, u narodu Na Mej sub Zebrami (kako narod naziva to brdo i mjesta pored kaštela Dreveniaka)
- Kolovrat pod Drenia (Dren(in)om) kako narod naziva to brdo
- vinograd u udolici pored mora, s juga, u narodu Vú Drasiczach.

Pri kraju teksta knez Nikola ističe da sve nabrojeno u Darovnici trajno poklanja redovnicima “prisežući naše nasljednike i ostale ...(da) ih ne ometaju i ne uznemiravaju ... nego da ih brane protiv svakog protivnika “. Prekršitelja “neka ... Bog odbaci i izbaštini iz nebeskog kraljevstva”.

Na kraju, Nikola napominje da je “ovaj naš otvoreni list” službena potvrda kojom pavlini mogu dokazati vlasništvo, a njena vjerodostojnost je potvrđena “našim velikim visećim pečatom”. U tekstu se navodi da je knez Nikola svojom rukom pričvrstio pečat na Darovnicu. Slijedi navod mjesta u kojem je Darovnica sastavljena (Modruš) i nadnevak “godine Gospodnjeg Utjelovljenja tisuću četrsto dvanaeste, dana četrnaestoga kolovoza, tj. 1412. dana 14. kolovoza”.

Darovnicu je po nalogu kneza Nikole sastavio javni bilježnik Martin Bležić / Martinus Blesich/, koji je ujedno bio kanonik modruški i kapelan kneza Nikole.

Tekst završava popisom imena svih koji su bili nazočni tom činu. Pored Martina Bležića navode se: Gašpar Oršić /Casparo Orsich/, Juraj Čabrančić /Georgio Chabranich/, Mihovil Staković /Michaële Ztakovich/, Ivan Parapatčić /Ioanne Parapatich/, Juraj Jagušić /Georgio Iagusich/, Aleksandar Rosavaro/Alexandro Rosavár/, Wolfgang Kraljić /Wolffgango Kralich/ te tri redovnika pavlina⁹: brat Jakov Dončić /Iacobo Donchich/, brat Nikola Pasarić /Nicolao Pasarich/ i brat Tomo Kerpečić /Thomae Kerpechich/, koji su primili Darovnicu i preuzeli samostansku zgradu i crkvu “koji su prvi uvedeni u ovaj samostan”.

Sažetak

Rad donosi kratki prikaz uz komentar Darovnice kneza Nikole IV. Frankopana kojom je “časnim redovnicima reda pustinjaka svetog Pavla” poklonio samostansku zgradu u Crikvenici, podignutu uz prastaru crkvu svete Marije na ušću rječice Dubračine u more. Spomenuti dokument je prijepis latinske transkripcije izvornog dokumenta pisanog glagoljicom na hrvatskom jeziku.

⁹ Prvi redovnici su došli iz samostana sv. Nikole na Gvozdu (1348.) koji se nalazio blizu Modruša

Ključne riječi

Darovnica, Knez Nikola IV. Frankopan, pavlini, Crikvenica.

Summary***Sanja Škrgatić • DONATION OF EARL NIKOLA IV. FRANKOPAN
TO THE PAULIAN ORDER, August 14th 1412.***

This work contains a brief representation and commentary of the Donation of earl Nikola IV. Frankopan, which shows that he gave the "honourable monks of the order of St. Paul" the monastery building in Crikvenica, next to the church of St. Maria, on the river Dubračina. The mentioned document is a transcription of the latin version. The original document was written in croatian language using the glagolic alphabet.

Keywords

Donation, earl Nikola IV. Frankopan, paulin order, Crikvenica

Literatura

Klaić, Vjekoslav (1901.), Krčki knezovi Frankapani, Matica hrvatska, Zagreb
Valentić, Mirko (1969.), Kameni spomenici Hrvatske 13-19. stoljeća, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb
Laszowski, Emilij (1923.), Gorski kotar i Vinodol, Matica hrvatska, Zagreb

Bilješka o autorici

Sanja Škrgatić (r. Bedenk), Crikvenica, profesor, organizator kulturnih djelatnosti, ravnatelj Ustanove u kulturi "Dr. Ivan Kostrenčić" u Crikvenici.

PRILOG 1.- *Transkripcija Darovnice*

Kopija kopije

Ovaj crikvenički samostan utemeljio je Nikola Frankopan /Nicolas Frangepanis/, ban Hrvatske i Slavonije /Bano Croatiae et Sclavoniae/, godine Gospodnje 1412. Izvornik isprave o utemeljenju izdan na hrvatskom jeziku i glagoljskom pismu nalazi se u arhivu Reda.

Kopija isprave o utemeljenju na latinskom jeziku
je takva kao pod slovom N.n.)

U ime svetog i nedjeljivog Trojstva, Amen.

Mi, knez Nikola Frankopan /Comes Nicolaus de Frangepanibus/, Božjom milošću i darom presvijetlog kralja Bele, kralja Ugarske, knez krčki, senjski, modruški, vinodolski, gacki, okićki, itd., ban Dalmacije i Hrvatske, snagom ovog lista predajemo sjećanju, dajući na znanje svima kojih se tiče, prisutnima i budućima u vijeke: neka bude znano i vjerovano kako smo mi, videći našu staru vjernu crkvu Uznesenja svete Marije, uz more u Vinodolu u Crikvenici /...Nos videntes Nostram devotam antiqvam Ecclesiam Sanctae Mariae Assumptionis penes Mare in Vinodol Czriqvenicza.../, u lošem stanju, i to zbog nemara onih koji se brinu o njoj, razmišljajući o kratkoći našeg života i ispraznosti ovog varljivog svijeta i zbog osobite odanosti koju gajimo prema časnim redovnicima reda pustinjaka svetog Pavla, prvog pustinjaka, koji su se zavjetovali pravilu blaženog Augustina, biskupa i ispovjednika, izgradili njima samostan pokraj te naše crkve u Crikvenici /Czriqvenicza/, tako da upravljaju njome i da se koriste njezinim prinosima i u njoj u sva buduća vremena mole Boga za nas i naše prethodnike i za svekoliko Kršćanstvo. Za njihovo pak trajno uzdržavanje, uščuvanje, stanovanje i popravak spomenute crkve i samostana dali smo im sve naše maltarine od trgovine i luka i naše daće od svega onoga što se prevozi morem, tovari na lađe ili odvozi radi trgovanja i prodaje, od najmanjega do najvećega, počevši od Jeszenove pa sve do Chernina, odnosno između međa tako nazvanih, blizu morske užine (u narodu zvane Teszno), da se njima koriste i posjeduju ih gore spomenuti časni redovnici rečenog reda pustinjaka svetog Pavla, prvog pustinjaka, sadašnji i njihovi nasljednici, kao trajno pravo sa svim slobodnostima, prinosima i prihodima, onako kako smo mi i naši pobožno preminuli pretci do sada to držali i posjedovali. K tomu im još dajemo Veliko Brdo koje narod zove Bóók, od Velike Doline odnosno Polja, u narodu zvanog Luka, sve do udolice u Križu

(u narodu Drasicze na Krixu), od udolice na Križu sve do mora, s čitavom Sidinom (mjestom koje narod tako naziva) i ogradom, odnosno suhozidom (u narodu Ogragie) sve do samostana, da imaju drva; pored toga i Veliko Polje odnosno Dolinu, u narodu Luka Vella, od Velikog Brda, u narodu Velli Bóók, sve do drugog brda, u narodu zvanog Bóók za Dubrachin Potok, tj. iza rijeke Dubrachine, sve što plug može orati i sve što je uz more do Kuura (kako narod naziva to mjesto) i čitavo selište koje se nalazi uz Kuur, sve do izvora žive vode (u narodu Uurutak), a koje je od starine posjed rečene crkve sve do gornje obale, koji je do sada držao Nicolaus Iurinov /Nikola Jurinov/. Još im dajemo i čitavu dolinu u našem Kokusu koja se nalazi pod kućama naših podanika Valko i Czetchich, kao što pokazuju stare ograde (u narodu Okozora), sve što se nalazi među brdima, koju su zemlju i dolinu naši pobožno preminuli prethodnici nekada dali na dar gore navedenoj crkvi Uznesenja svete Marije u Crikvenici, s velikom i malom dolinom, iznad i ispod Szesztila (mjesto koje se u narodu tako zove po drvu), blizu Kottora sve do Velikog Polja ili Doline, u narodu Luke Vele, od Bóóka, odnosno jednog brda, do drugog Bóóka odnosno brda, gdje su se dosada nalazili naši vinogradi. Povrh toga još im dajemo jednu čitavu zemlju u Tupali u nekoj dolini, pučki vú dolu, pored općinske ceste, sve do rijeke, i dvadeset hrastova u njoj; pored toga u istoj dolini još jednu napuštenu zemlju pored iste rijeke, malo iznad Tupale, gdje se nalaze naši lijepi hrastovi, i to od velike javne ceste do rijeke, sa svim hrastovima; zatim jedan naš vinograd s malim lozama u mjestu koje narod naziva Pod Pechami; zatim jedno selište pored mora zvano Szelcza, u našem Zagorju pored Liubnicha, kako u narodu nazivaju ta mjesta, gdje se nalazio naš alodij, sa svim prihodnim osnovama i kućama koje pripadaju tom posjedu, naime sa šumama, zemljama, pašnjacima za uzdržavanje stada spomenutih časnih redovnika rečenog samostana. Još smo im darovali jedan vinograd pored našeg kaštela Dreveniah koji smo dali našem slugi Nikoli Dragozetu /Nicolao Dragozet/ sve do njegove smrti, a koji je vinograd nakon njegove smrti slobodan i prost došao nazad u naše ruke. Još smo im dali pet falata sjenokoše u našem polju pored rečene crkve svete Marije, u narodu Na Mej sub Zebrami (kako narod naziva to brdo i mjesto), pored našeg gore rečenog kaštela Dreveniaka gdje ne nalaze naše sjenokoše: kao prvu jednu našu veliku sjenokošu pored rijeke u sredini polja koju smo da sada kosili za nas, drugu koja je bila Stromčićeva pa je došla slobodna u naše ruke, treću koju smo dali Ivanu Lukačiću /Ioanni Lukachich/ pa je nakon njegove smrti došla u naše ruke i druge dvije koje su pripadale našem pobožno preminulome bratu Jurju /Georgii/, kako ih je on sam na samrti dao i odredio.

Dali smo zatim i darovali istoj crkve svete Marije u Crikvenici i gore navedenoj časnoj braći redovnicima za bolju ispomoć dva naša podložnika Markovića /Markovichios/ u Kolovratu (kako se to mjesto naziva u narodu) pod Drenom /Drenia/, kako narod naziva to brdo, sa svom onom službom, malim i velikim

službinskim obvezama koje su oni pružali nama i vršili kao robotu, sa svim prihodima, malim i velikim daćama koje su oni do sada morali davati nama od navedenog selišta; zatim jedan falat našega vinograda u udolici, u narodu Vú Drasiczach, pored mora s juga, sa sjeverne strane do vinograda Jurja Brnčića /Georgii Berchich/, sa sjeverozapadne do Kozminog vinograda, s istoka do općinske zemlje i ceste ka moru. Sve ove gore navedene i nabrojene posjede i selišta, podložnike, zemlje obrađene i neobrađene, vinograde, sjenokoše, pašnjake, šume maslinike, stabla koja daju i ona koja ne daju plodove, prihode i maltarine, lučke prihode i uobičajene daće, dali smo, poklonili i dodijelili, kao što dajemo, poklanjamo i dodjeljujemo gore spomenutim časnim redovnicima, sadašnjim i budućim koji će biti u rečenom samostanu i u njemu moliti Boga za nas i naše pobožno preminule pretke i za čitavo Kršćanstvo, kao trajno pravo da ih trajno i u sva vremena imaju, koriste i posjeduju, sa svim slobodinama, prinosima, gospodstvom i vlašću kojom smo ih mi i naši pobožno preminuli pretci držali i posjedovali, prisežući naše nasljednike i ostale koji budu poslije nas da ih u ovoj našoj dobrohotnoj i pobožnoj dodjeli i darovanju ne ometaju i ne uznemiravaju, ni malo ni mnogo, nego da ih brane protiv svakog protivnika. Ako pak netko ovu našu dobrohotnu i pobožnu odluku, odredbu, dodjelu i darovnicu prekrši ili poništi, neka njega Bog odbaci i izbaštini iz nebeskog kraljevstva. Na veću vjeru i snagu ovoga dali smo im ovaj naš otvoreni list, pod našim velikim visećim pečatom.

U Modrušu, godine Gospodnjeg Utjelovljenja tisuću četrsto dvanaeste, dana četrnaestoga kolovoza, tj. 1412. dana 14. kolovoza.

(Ovaj je list potpisao svećenik Martin Bležić /Martinus Blesich/, kanonik modruški i kapelan gore spomenutog kneza, na ovaj način:) Ja, svećenik Martin Bležić, kanonik Modruški i kapelan kneza Nikole Frankopana /Nicolai de Frangepanibus/, javni bilježnik, punom snagom moga bilježništva napisah ovaj list i ispravu po naredbi i nalogu već rečenog kneza Nikole Frankopana /Nicolai de Frangepanibus/, koji je svojom rukom na ovaj list postavio svoj veliki viseći pečat i izdao ga preda mnom i pred plemenitim muževima Gašparom Oršićem /Caspáro Orsich/, Jurjem Čabranićem /Georgio Chabranich/, Mihovilom Stakovićem /Michaële Ztakovich/, Ivanom Parapatićem /Ioanne Parapatic/, Jurjem Jagušićem /Georgio Iagusich/, Aleksandrom Rosavarom /Alexandro Rosavár/, Wolfgangom Kraljićem /Wolffgango Kralich/ i mnogima drugima vrlim i plemenitim muževima, časnom u Kristu redovniku bratu Jakovu Dončiću /Iacobo Donchich/, bratu Nikoli Pasariću /Nicolao Pasarich/ i bratu Tomi Kerpečiću /Thomae Kerpechich/, koji su prvi uvedeni u ovaj samostan, dana i godine kao gore.

Copia Copia

Monasterium hoc Cerigvenicense funda-
tum est a Nicolao Frangepanio Dano Croatiae, et Slavoniae,
Anno Domini 1312. Fundationis hujus Originale Idioma
te Illyrico, Characterem vero Glagoliticum emanatum reperi-
tur in Archivo Ordinis.

Fundationis Copia Idiomate Latino
talit' est sub Litera N. N.

In Nomine Sanctae, et Individuae Trinitatis Amen.

Nos Comes Nicolaus de Frangepanibus,
Miseratione Divina, et Donatione Serenissimi Regis Belle
Regis Hungariae Comes Vegliae, Segniae, Modruviae, Vinodol,
Istriae, Dalmatiae, etc. Prochali Danus Dalmatiae, et Croatiae,
memoria commendamus tenore presentium significantes
quibus expedit, universis presentibus, et futuris in perpetuum.
Ut sit notum, et creditum, qualiter Nos videntes Nostram
devotam antiquam Ecclesiam Sanctae Mariae Assumptio-
nis penes Mare in Vinodol Cerigvenicæ in malo ordine,
et hoc per Negligentiam Officiantium eam; Ideo considerando
Nos brevitatem Vitae Nostrae, et Vanitatem hujus fallacii Mundi,
atque ob specialem devotionem, quam Nos habemus erga De-
nerabiles Religiosos Viros Ordinis Eremitarum S. Pauli
Primi Eremitae propositos Regulae S. Augustini Episcopi
& Confessoris, edificavimus illis Monasterium penes ean-
dem Ecclesiam Nostram Cerigvenicæ ita, ut debeant eam
administrare, valeantque uti Dotibus ejusdem Ecclesiae,
in eaque Deum exorare pro Nobis, et Nostris Gradibus,
Soribus, totoque Christianismo perpetuis futuris tempo-
ribus. Pro eorum autem perpetua sustentatione, conser-
vatione